

VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI OCHRANY OBYVATELSTVA VE ZDRAVOTNICTVÍ

EDUCATION IN THE AREA OF POPULATION PROTECTION IN HEALTH CARE

Josef ŠTOREK
storek@ipvz

Abstract

The requirements for the education in the area of population protection were transferred from the area of Health Care to the area of the preparedness of human sources in the context of: maintaining and enhancing the achieved level of the preparedness of the workers in Health Care especially regarding the process of basic qualifying (pre-gradual) and lifelong (post-gradual) learning. Human sources can be divided, according to the preparedness of Health Care to existing threats, into independent groups with a different relation to the security tasks including population protection and they belong to the following health care sectors:

- a) Workers at Health Care administration offices*
- b) Employees of the providers of health care services*
- c) Workers at the bodies of public health protection*
- d) Employees of the suppliers of health care needs*

Each, this way defined group has its own internal organization of managing and leading positions, guaranteeing the operation of a relevant health care entity both in standard and non standard situations.

Key words

Education in the area of population protection, preparedness of human sources, qualifying and lifelong learning, key management and leadership positions.

ÚVOD

Výstavba národního bezpečnostního systému mimo jiné dospěla k požadavku na koncepční řešení připravenosti osob v řídicích orgánech a kritické infrastruktuře – viz **Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení**, schválené Bezpečnostní radou státu dne 16. listopadu 2004; pro resort zdravotnictví pak **Koncepce krizové připravenosti zdravotnictví České republiky**, schválené BRS ze dne 3. dubna 2007 usnesením č. 9, zejména:

- **V oblasti přípravy lidských zdrojů:**
„dosaženou úroveň schopnosti zdravotnických pracovníků a ostatních pracovníků ve zdravotnictví je nezbytné udržovat a dále zvyšovat v **procesu kvalifikačního i celoživotního vzdělávání**“.
- **V oblasti odborného prostředí:**
„působnost lékařské vědy, především **oboru urgentní medicína a medicína katastrof**“, včetně rozvíjení bezpečnostního výzkumu a zapojování vysokých škol, podpory aplikace výsledků výzkumu do praxe pro potřeby zdravotnického managementu rizika, zvyšování efektivity procesu řízení, havarijního, krizového a obranného plánování a zkvalitňování postupů urgentní medicíny a medicíny katastrof.

Resortní koncepce tak navazuje na požadavek **Bezpečnostní strategie České republiky** o nezbytnosti podpory bezpečnostní politiky ze strany vědy, výzkumu a vzdělávání.

1 SOUČASNÝ STAV

Základní princip k systematickému zajištění schopnosti zdravotnictví, zdravotnických pracovníků a zdravotnických zařízení čelit soudobým bezpečnostním hrozbám a rizikům je **odvozován od medicínské působnosti lékařského oboru urgentní medicína a rozložení problematiky do účelné dělby práce:**

- a) oboru urgentní medicína (a medicína katastrof),
- b) vzdělávacích institutů resortu (IPVZ, NCONZO) a školy krizového managementu,
- c) profesních institucí (Česká lékařská komora, Odborná lékařská společnost urgentní medicíny a medicíny katastrof, Česká asociace sester),
- d) soustavy akreditovaných pracovišť ZZS a UP,
- e) systémem vzdělávacích programů pro vybrané specializace ve zdravotnictví,
- f) systémem certifikovaných kurzů a pravidelných odborných akcí (Dostálový dny, Brněnské dny medicíny katastrof, Medicína katastrof Hradec Králové, Medicína katastrof ČR a SR), včetně praktické části připravenosti (centrální – Rallye Revíz a periferní – soustava vzdělávacích a výcvikových středisek ZZ) atd.

Systém je dimenzován v rovinách významnosti od vrcholového specializačního vzdělávání, přes odborné vzdělávání a specifické vzdělávání ve vymezených oblastech ošetrovatelské péče souběžně s manažerskou přípravou vedoucích pracovníků krizové infrastruktury zdravotnictví a pokrývající klíčové úrovně řízení: taktickou a operační. Ve smyslu kompetencí a působností je strategická úroveň řízení v gesci ministerstva zdravotnictví.

2 VÝSLEDKY

Z hlediska kvantitativních ukazatelů je situace za období let 2004 – 2013 vyjádřena v tabulce č. 1.

*Tabulka 1
Přehled proškolených zdravotnických pracovníků*

a) Specializaci v oboru UM získalo lékařů	cca 430
b) V rámci odborné přípravy absolvovalo modul způsobilosti pro KP	
a. Lékařů.....	cca 9 340
b. Farmaceutů a jiných odborností	cca 2 810
c) Specialistů pro organizaci a řízení bezpečnostní politiky zdravotnického zařízení....	cca 100
CELKEM	< 12 600

V korelaci náběhu Národního bezpečnostního systému je **kvantitativní ukazatel** časového intervalu 2004 – 2013 odrazem povinnosti zdravotnických pracovníků účastnit se vzdělávacích aktivit v rámci přípravy k výkonu své specializace ve zdravotnictví; z hlediska **kvalitativních změn** v ukazatelích zdravotní péče, popř. poklesu některých nepříznivých

ukazatelů zdravotního stavu, je tedy vytvořen předpoklad navýšení odborné způsobilosti a ve výhledu lze očekávat i posun dlouhodobých ukazatelů zdravotního stavu (viz např. Nažidla 2003, Vřesová 2007, Studénka 2008).

Obdobná situace je sledována z dostupných dat k dosahování srovnatelné úrovně stavu připravenosti zdravotnických zařízení čelit předpokládaným hrozbám z postupně se navyšujícího počtu absolventů vzdělávacích programů krizové připravenosti resortu. Je tak vytvářen předpoklad kvalitativních změn v prvotiskových dokumentech zdravotnických zařízení zařazených do krizové infrastruktury resortu (viz např. úroveň traumatologického plánování a plánování krizové připravenosti jednotlivých zdravotnických zařízení).

3 VÝHLED

Naléhavým požadavkem současné míry rizik a dosaženého stupně poznání připravenosti systému je **urychlené nastavení účinného povinného nástroje** pro trvalé vzdělávání zdravotnických pracovníků **krizové infrastruktury a uvnitř této pak kritické infrastruktury resortu**, kteří jsou na vedoucích pozicích, odpovědných za rychlou a efektivní odezvu daného zdravotnického zařízení na soudobé hrozby, včetně **ochrany lidských zdrojů**.

Zejména proto, že připravenost resortu pro řešení nestandardních situací (ve smyslu mimořádné události a krizové situace) je zajišťována vedle strukturální podmínky, kterou je tzv. krizová infrastruktura, také permanentní přípravou osob, především na klíčových řídicích a vedoucích pozicích, nejen z hlediska potřebné odborné způsobilosti pracovníka ve zdravotnictví, ale také v oblasti managementu bezpečnosti, krizového managementu a bezpečnostního managementu, včetně nezbytných dovedností z oblasti vedení a řízení výkonných prvků krizové a zejména kritické infrastruktury; a to synchronně s aktivitami příslušných orgánů krizového řízení (obrázek č. 1).

PROGRAM VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI KRIZOVÉ PŘIPRAVENOSTI ZDRAVOTNICTVÍ

- Do resortu zdravotnictví byly požadavky koncepcí (KVOKŘ_BRS a OOb2020) přeneseny na oblast **připravenosti lidských zdrojů** v kontextu potřeby udržovat a dále zvyšovat dosaženou úroveň připravenosti pracovníků ve zdravotnictví, zejména v procesu kvalifikačního (pregraduálního = odborná způsobilost) i dalšího profesního vzdělávání (postgraduálního = specializovaná způsobilost, zvláštní odborná způsobilost ... celoživotní vzdělávání) [zákony 95 a 96/2004 Sb.].
- Z komplexního pohledu funkčnosti zdravotnictví lze lidské zdroje členit do samostatných skupin s odlišným vztahem a profesní pozicí k plnění bezpečnostních úkolů v jednotlivých sektorech zdravotnictví:
 - **Pracovníci zdravotnictví správních úřadů**
 - **Pracovníci orgánů ochrany veřejného zdraví**
 - **Pracovníci poskytovatelů zdravotních služeb**
 - **Pracovníci dodavatelů zdravotnických potřeb**
- se svou vnitřní organizační strukturou řídicích a vedoucích pracovníků, odpovědných za ucelený chod daného subjektu.

*Obr. 1
Program vzdělávání*

Rámec vzdělávání v resortu zdravotnictví určují zásadní dokumenty:

- Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení, schválená usnesením Bezpečnostní rady státu č. 14 ze dne 16. 11. 2004, **zpracována do**
- Koncepce krizové připravenosti zdravotnictví České republiky z března 2007, schválené Bezpečnostní radou státu č. 9 ze dne 3. dubna 2007, **doplněna o**
- Vzdělávání odborníků v oblasti bezpečnostní politiky, schválené usnesením BRS č. 156 ze dne 16. listopadu 2006 **a hodnocena**
- Zprávou o průběhu plnění Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení a stanovení dalšího postupu, schválená usnesením BRS č. 50 ze dne 6. listopadu 2007 **a doplněna o**
- Společné minimum pro potřeby vzdělávání odborníků v oblasti bezpečnosti, schváleno usnesením BRS č. 32 ze dne 3. července 2007, **posílena**
- **Zelená kniha o pracovnících ve zdravotnictví v Evropě (KOM(2008) 725, Brusel)** – řadící mezi základní funkce veřejného zdravotnictví takové činnosti, jako je plánování a reakce na zdravotní hrozby způsobené ohnisky infekčních chorob, pandemiemi a přírodními a člověkem zapříčiněnými katastrofami, včetně katastrof souvisejících se změnou klimatu ...

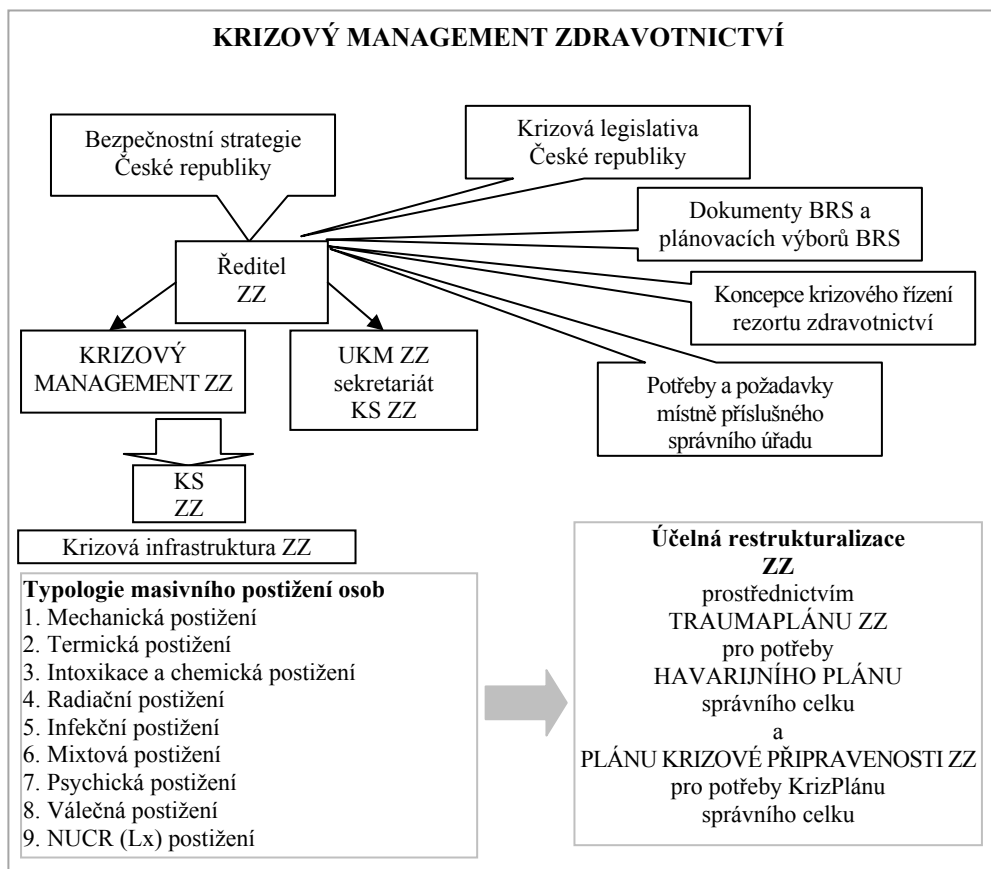
Modulové pojetí vzdělávání v oblasti krizového řízení spolu s obsahovou náplní podle přílohy č. 2 **Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení** (novela z roku 2004) umožňuje resortu při tvorbě vzdělávacích programů pružně reagovat i na požadavky **Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030** v jednotlivých formách profesního vzdělávání:

1. Specializační vzdělávání v oboru urgentní medicína = Medicína katastrof
2. Povinné vzdělávání v ostatních oborech = Lékařská první pomoc a Neodkladná první pomoc (pro nelékařské vysokoškolské obory)
3. Příprava cílových skupin formou:
 - a. Kurz krizového řízení v resortu
 - b. Kurz krizového managementu resortu
 - c. Kurz krizová připravenost resortu zdravotnictví

Podstata procesu vzdělávání v resortu zdravotnictví sleduje cílový stav vyjádřený na obrázku č. 2.

Výstavba resortního systému vzdělávání v oblasti krizového řízení se uskutečňuje v rámci pravidel pro vzdělávání ve zdravotnictví prostřednictvím extrapolace základních dokumentů BRS do podmínek resortu; nosně v rámci krizové připravenosti a v působnosti resortních vzdělávacích zařízení.

Požadavky na obsah vzdělávacích programů vyjadřují "současnou míru odborné poptávky", definovanou objemem znalostí příslušných vědních oborů ve zdravotnictví (lékařských a nelékařských). Aplikaci výsledků do praktické medicíny prostřednictvím vzdělávacího systému zajišťují definované subjekty: akademická obec (reprezentovaná lékařskými fakultami), odborná obec (reprezentovaná lékařskou společností), profesní obec (reprezentovaná profesní komorou) a správním úřadem (reprezentovaným resortním ministerstvem).

Obr. 2
Management krizové připravenosti zdravotnictví

ZÁVĚR

Požadavek Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 sledující institucionalizaci ochrany obyvatelstva jako trvalé součásti národního bezpečnostního systému je opřen o existenci a optimalizaci systému přípravy odborníků a také o napojení na oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci prostřednictvím akcentace odpovědnosti každého subjektu za bezpečnost provozu a za zajištění ochrany osob, především v prostoru své činnosti.

Nejen proto je nezbytná odvětvová revize kritické infrastruktury i větší podíl akademické půdy na adaptabilitě bezpečnostního systému, ale také pružná modifikace resortního systému vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví.

Literatura

- [1] Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení, schválená usnesením Bezpečnostní rady státu č. 14 ze dne 16. listopadu 2004.

- [2] Vzdělávání odborníků v oblasti bezpečnostní politiky, schváleno usnesením BRS č. 156 ze dne 16. listopadu 2006.
- [3] Společné minimum pro potřeby vzdělávání odborníků v oblasti bezpečnosti, schváleno usnesením BRS č. 32 ze dne 3. července 2007.
- [4] Zpráva o průběhu plnění Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení a stanovení dalšího postupu, schválená usnesením BRS č. 50 ze dne 6. listopadu 2007.
- [5] Koncepce krizové připravenosti zdravotnictví České republiky z března 2007, schválená Bezpečnostní radou státu č. 9 ze dne 3. dubna 2007.
- [6] Zelená kniha o pracovnících ve zdravotnictví v Evropě (KOM(2008) 725, Brusel). Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/J8446/10224/clanek/zelena-kniha-o-pracovnicich-ve-zdravotnictvi>
- [7] ČESKO. Zákon č. 9512004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta, v platném znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 30, s. 1434-1451. ISSN 1211-1244. Dostupný z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=30&typeLaw=zakon&what=Cislo_castky
- [8] ČESKO. Zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 30, s. 1452-1479. ISSN 1211-1244. Dostupný z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=30&typeLaw=zakon&what=Cislo_castky
- [9] ČESKO. Vyhláška č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 20, s. 482-543. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=2011&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=15>
- [10] ČESKO: MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ. *Bezpečnostní strategie České republiky*, schválena usnesením vlády č. 665 ze dne 8. září 2011. ISBN 978-80-7441-005-5. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppovlbrs/dokumenty/Bezpecnostni-strategieoCR_2011.pdf
- [11] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*, schváleno usnesením vlády č. 805 ze dne 23. října 2013. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Koncepce-ochrany-obyvatelstva-2020-2030_I.pdf
- [12] ŠTOREK, J. Program vzdělávání v oblasti krizového řízení ve zdravotnictví. In: *Koncept katedry UMaMK IPVZ Praha od 1. 1. 2013*. Praha 2013.

Informace o autorovi

MUDr. Josef Štorek, Ph.D. (1950)

Vedoucí katedry urgentní medicíny a medicíny katastrof Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví; odborný asistent katedry radiobiologie, toxikologie a ochrany obyvatelstva Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity.

Absolvent Lékařské fakulty Karlovy univerzity v Praze (MUDr., 1975) a doktorandského studia tamtéž (Ph.D., 2004).

Předseda společnosti krizové připravenosti zdravotnictví České lékařské společnosti J. E. Purkyně a člen řady odborných komisí a dalších grémii.

Autor více než 70 článků v odborných časopisech, autor a spoluautor 27 publikací a více než 100 prezentací na národních a mezinárodních konferencích.